

HABENT SUA FATA LIBELLI. OSTANKI DRUŽINSKE KNJIŽNICE SIMONIČ-ŠLEBINGER V GORNJI RADGONI

Habent sua fata libelli. Remains of Simonič-Šlebinger Family Library in Gornja Radgona

Breda Ilich Klančnik

Oddano: 7. 10. 2015 – Sprejeto: 12. 10. 2015

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional Article

UDK 027.1(497.4):929Šlebinger J.

027.1(497.4):929Simonič F.

Izveček

Članek obravnava usodo osebne knjižnice bibliotekarjev in bibliografov dr. Franca Simoniča (1847–1919) in njegovega zeta dr. Janka Šlebingerja (1876–1951) v družinski hiši v Gornji Radgoni. Danes obstajajo le še ostanki nekdanje zelo bogate knjižnice, ki so jo večkratne selitve lastnikov in njihove gmotne stiske močno okrnile. Poleg domačega in tujega leposlovja je bilo v knjižnici zbrane veliko periodike, na primer popolni vezani letniki *Novic*, *Zgodnje danice*, *Časa*, *Kresa*, *Veda* in *Ljubljanskega zvona*, potem dragoceno rokopisno gradivo, stari drobni tiski, knjige iz 17. in 18. stoletja ter številne redkosti od prekmurskih knjig do tiskov v dajncici. Za knjižnico pa ni bil pomemben le poznavalski izbor naslovov, temveč tudi videz, ki so ga na knjižnih policah ponujale prvovrstne vezave.

Ključne besede: osebne knjižnice, Janko Šlebinger, Franc Simonič, knjižne zbirke, kulturna zgodovina

Abstract

The article focuses on the fate of a personal library held by two librarians and bibliographers, dr. Franc Simonič (1847-1919) and his son in law dr. Janko Šlebinger (1876-1951) at the family estate in Gornja Radgona. Today we can witness only the remains of what was once an extensive library curtailed by the owners' migrations and their financial hardships. Besides domestic and foreign literature, the library contained plenty of journals, for example the complete bind editions of *Novice*, *Zgodnje danice*, *Čas*, *Kres*, *Veda*, *Ljubljanski zvon*; it also included valuable manuscripts,

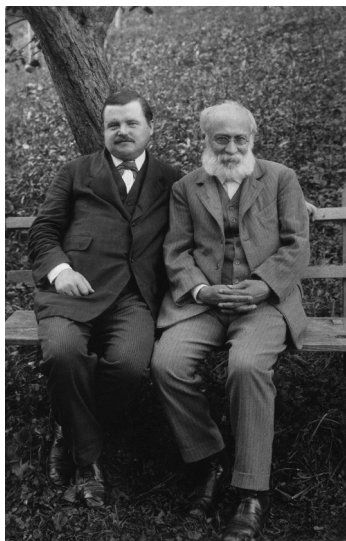

old ephemera, 17th and 18th century books and plenty of rare editions such as books from the Prekmurje region and prints written in dajncica. It was not only the professional selection that made the library exceptional but also its appearance – bookshelves full of prime bindings.

Keywords: *private libraries, Janko Šlebinger, Franc Simonič, library collections, cultural history*

1 Uvod

V družinski hiši v Gornji Radgoni¹ (Slika 6) so se ohranili le še fragmenti nekdanje bogate knjižnice (Slika 10) bibliotekarjev in bibliografov dr. Franca Simoniča (1847–1919) in njegovega zeta dr. Janka Šlebingerja (1876–1951). Večkratne selitve s postajami Dunaj, Ljubljana, Novo mesto, znova Ljubljana in končno Gornja Radgona, potem vojno puščanje in povrh vsega odprodaja dragocenega knjižnega ter rokopisnega gradiva, ki je družini omogočala preživetje in vzdrževanje hiše v času po drugi vojni, so postopoma zdesetkali poznavalsko in sistematično zbran knjižni in rokopisni fond. O visoki bibliofilski kulturi pa še danes zgovorno pričajo lepe vezave in posamezne dragocene knjižne redkosti.

Slika 1: *Dr. Franc Simonič z zetom dr. Jankom Šlebingerjem v radgonskem sadovnjaku, ok. 1912*

¹ Hiša je v družinski lasti od leta 1886, ko sta jo skupaj kupila dr. Franc Simonič, takrat amanuensist v Univerzitetni knjižnici na Dunaju, in njegov stric, upokojeni dekan Jožef Simonič (1813–1895). Današnji naslov je Gornja Radgona, Maistrov trg 4. Ob nakupu se je ulica imenovala Obergris.

2 Simonič in Šlebinger – snovalca družinske knjižnice

Dr. Franc Simonič (Slike 1, 2, 3, 7), bibliograf, bibliotekar in literarni zgodovinar, je bil rojen 2. oktobra 1847 v Ivanjkovcih pri Svetinjah v kmečki družini. Prva razreda osnovne šole je obiskoval v Svetinjah, 3. in 4. razred pa v Radgoni, kamor so ga poslali starši, da bi se naučil nemškega jezika. Znanje nemščine je bilo namreč pogoj za vpis v gimnazijo, ki jo je obiskoval med letoma 1861 in 1869 v Mariboru. Po maturi se je vpisal na študij zgodovine in slavistike na Filozofski fakulteti v Gradcu, kjer je leta 1874 diplomiral in dve leti pozneje študij zaključil z doktoratom na temo iz zgodovine Babenberžanov.² Takoj po diplomi se je zaposlil v knjižnici graškega deželnega muzeja Joanneum, med letoma 1877 in 1907 pa je služboval v Univerzitetni knjižnici na Dunaju. Po dobrih desetih letih službe je od položaja amanuensisa napredoval do mesta skriptorja. Po letu 1895 mu je bilo zaupano odgovorno mesto nadrevizorja katalogov. Leta 1898 ga je ministrstvo za uk in bogočastje imenovalo za provizoričnega kustosa in leta 1900 za kustosa. Leta 1903 je prevzel začasno vodstvo knjižnice, tri leta pozneje je po nenadni smrti najmlajše hčere zaprosil za upokojitev. Ob odhodu iz službe, konec januarja 1907, je bil odlikovan z redom Viteškega križa Franca Jožefa. Leta po upokojitvi je preživel v Gornji Radgoni, kjer je umrl 14. julija 1919.

Slika 2: Dr. Franc Simonič, v Gradcu, julija 1870

Slika 3: Dr. Franc Simonič, na Dunaju, ok. 1905

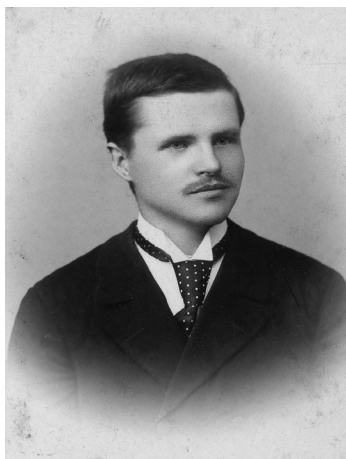
Svoje življenjsko delo je Simonič posvetil predvsem bibliografiji. Na lastno pobudo je začel zbirati in sistematično urejati slovensko knjižno produkcijo od prve Trubarjeve knjige do leta 1900. Med letoma 1903 in 1905 je pri Slovenski matici v treh snopičih

² Naslov disertacije je *Politische Stellung Leopold des Glorreichen zum Deutchen Reiche von Jahre 1197 bis Februar 1213*.

izšla njegova *Slovenska bibliografija*, prva retrospektivna bibliografija v slovenščini, ki poleg knjig opisuje še časopisje, muzikalije in zemljevide ter zajema vsega okrog 5000 abecedno razvrščenih bibliografskih enot. Kriterij izbire je bil izrazito vezan na slovenski jezik, pa tudi na tujejezična dela slovenskih avtorjev. Pri delu se je oprl na dotadnja dela domače in tuje bibliografije, iskal gradivo po javnih in zasebnih knjižnicah ter ga po avtopsiji bibliografsko opisoval. Novembra 1906 je v *Ljubljanskem zvonu* izšla ocena Simoničeve bibliografije izpod peresa slavista in klasičnega filologa dr. Josipa Tominška, ki jo pisec takole zaključí: »Z dr. Simoničevo bibliografijo pa smo dobili knjigo, ki obsega zbornik sploh vseh slovenskih knjig tekom našega književnega razvoja (1550–1900). To uvažujoč, spoznamo neprecenljivi pomen te knjige; ona je opravila za to dobo posel, ki se pač ne bo opravljal nikoli več, ker je opravljen. Le izpopolnjevala bo se še morda tuintam za kak drobiž in treba bo delo nadaljevati.«³

Dr. Janko Šlebinger (Slike 1, 3, 4, 5, 8, 9), bibliograf, bibliotekar, urednik, leksikograf in literarni zgodovinar, je bil rojen 19. oktobra 1876 v Ledineku pri Zgornji Ščavnici (Sv. Ana na Krembergu) kot deveti otrok malega kmeta. Med letoma 1890 in 1898 je obiskoval klasično gimnazijo v Mariboru. V gimnazijskih letih se je preizkušal tudi v poeziji in prejel dve Schillerjevi nagradi za najboljšo slovensko pesem. Po maturi je bil leto dni v bogoslovju, nato je študiral slavistiko in germanistiko na dunajski Univerzi. Študij je zaključil leta 1903 z doktoratom o Adamu Bohoriču.⁴ Kot srednješolski profesor je

Slika 4: Janko Šlebinger, v Mariboru, ok. 1898

Slika 5: Dr. Janko Šlebinger, ok. 1938

³ Izčrpnjši podatki o Simoničevem življenju in delu so natisnjeni v *Simoničevem zborniku*, ki zajema gradivo s simpozija v Ivanjkovcih. Ta je potekal ob 150. obletnici Simoničevega rojstva v njegovem domačem kraju, Ivanjkovcih pri Ormožu.

⁴ Naslov disertacije je *Adam Bohorič, ein Beitrag zur Geschichte der slawischen Philologie*.

poučeval slovenščino in nemščino najprej na II. Gimnaziji v Ljubljani (1903–1906), potem na gimnaziji v Novem mestu (1906–1909) in znova v Ljubljani na Državni višji realki (1909–1925). Leta 1925 je nastopil bibliotekarsko službo v Državni biblioteki (od 1945. Narodna in univerzitetna knjižnica). Med letoma 1927 in 1947 je bil njen ravnatelj. Leta 1946 je bil izvoljen za dopisnega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti v razredu za zgodovino in zemljepisne vede, filozofijo in filologijo. Leta v pokoju je preživel v Gornji Radgoni, kjer je umrl 3. februarja 1951.

Šlebingerjev odnos do knjige in bibliotekarskega dela se je oblikoval že v gimnazijskih letih, ko je bil knjižničar v mariborskem dijaškem semenišču, pozneje pa ga je v času študija na Dunaju bodoči tast dr. Simonič usmeril v bibliografijo. Kot avtor, soavtor ali mentor je sodeloval pri domala vseh slovenskih bibliografskih delih v prvi polovici 20. stoletja. Med njegovimi neuresničenimi načrti sta ostali Prešernova bibliografija in slovenska bibliografija za leta 1913–1945, ki ju je pripravljala za SAZU.⁵

3 Radgonska hiša s knjižnico

S pomočjo orumenelih fotografij bi se lahko prestavili za dobro stoletje v preteklost, v čas impresionistov. Prebivalci starodavne hiše v Gornji Radgoni so jih poznali z Dunaja. Ne le da so si njihova dela leta 1904 ogledali pri Miethkeju, tudi prebirali so Cankarjeve in Župancičeve ocene v *Slovanu* in spremljali glasove dunajske kritike o razstavi slovenskih umetnikov v *Ljubljanskem zvonu*. Simoničeva dekleta so bila v cesarski prestolnici deležna glasbenega in slikarskega pouka. Prvorojenka Olga,⁶ babica avtorice tega prispevka, pozneje poročena Šlebinger, je igrala gosli, mlajša, slikarka Vera,⁷ je bila Ažbetova učenka v Münchnu, najmlajši Nadi⁸ se je obetala lepa pianistična kariera. Ko je po dveh uspešnih javnih koncertih na Dunaju umrla, stara komaj 23 let, so ji globoko užaloščeni starši

⁵ Več podatkov o Šlebingerjevem življenju in delu z izbrano literaturo je objavljenih v *Zborniku občine Sveta Ana. Sveta Ana skozi čas*, ki ga je leta 2009 založila Založba Ostroga v Mariboru. Članek z naslovom *Slovenski intelektualci iz prve polovice 20. stoletja – dr. Janko Šlebinger* je o svojem pradedu napisala dr. Maja Gombač.

⁶ Olga Šlebinger se je kot prva hči rodila zakoncema Rozi in Francu Simoniču na Dunaju 10. decembra 1879. Umrla je 14. februarja 1967 v Gornji Radgoni. Po poroki z dr. Jankom Šlebingerjem leta 1905 je za vedno zapustila Dunaj in z družino živela pretežno med Ljubljano in Gornjo Radgono.

⁷ Vera Blumenau Simonič se je rodila 20. junija 1881 na Dunaju. Umrla je 18. junija 1973 na Ptujju. Posvetila se je slikarskemu poklicu in si je svojo izobrazbo med drugim širila v Münchnu, kjer je bila na priporočilo dr. Ivana Prijatelja krajši čas v znameniti Ažbetovi šoli ter pozneje v Rusiji. Več o njenem do sedaj sicer slabo raziskanem delu piše dr. Marjeta Ciglencečki: Vera Blumenau Simonič v šoli Antona Ažbeta; članek je bil objavljen v *Acta Historiae Artis Slovenica* 15, 2010, str. 107–126.

⁸ Nada Simonič, najmlajša hči dr. Franca in Roze Simonič, se je rodila na Dunaju 16. marca 1883. Umrla je nekaj dni po svojem prvem uspelem koncertnem recitalu, 12. junija 1906, na Dunaju.

postavili imeniten spomenik. Tako se je na zakotnem pokopališču v Gornji Radgoni znašla Bernekerjeva⁹ umetnina, doprsni globoki relief v cararskem marmorju.

Slika 6: Simoničeva hiša v Gornji Radgoni, 1908

Slika 7: Dr. Simonič s hčerko Vero in vnukinjo Nado na radgonskem vrtu, poleti 1908

V hiši pod cerkvijo sv. Petra pa so kraljevale knjige in nastajala je prva slovenska bibliografija. Dr. Simonič, ki je takrat služboval v dunajski Univerzitetni knjižnici, je poletja z družino preživel v radgonski hiši in bližnjem vinogradu na Janževem vrhu. Kmetovanje in knjige, knjige in vinogradništvo. Poklicno je bilo pri obeh, tako pri tastu Francu Simoniču kot pri zetu Janku Šlebingerju, na prvem mestu bibliografsko delo, ki je tesno povezano z bibliotekarskim poklicem in ne nazadnje z bibliofilsko strastjo. O zametkih Simoničeve knjižnice je manj podatkov, zanesljivo pa je knjige kupoval še kot dijak in pozneje v študentskih letih, saj so ostale v rojstni hiši v Ivanjkovcih in jih je preselil v Radgono šele v času po upokojitvi. Takole piše zetu Janku 27. oktobra 1906 v Novo mesto: »... V Ivankovcih sem jaz prav vse knjige vkup zložil, da mi jih o priliki dopelajo, pustil sem samo tisti drobiž od vseučilišč ... Mahoma seboj vzel pa sem III. letnik Zore, a ostalih letnikov ne morem v svoji knjižnici najti, mislim, da je Ti v Novem Mestu že imaš, poglej ali so s tem vsi letniki zbrani; pri tem letniku je II. letnik Vestnika privezan. S tem pa dobim toliko knjig, da moram mahoma si dati novo štalazo napraviti. Zdad imam toliko idej in dela, da neki den niti časnika ne utegnem prečitati ...«

⁹ Franc Berneker (1874–1932), slovenski kipar, je študiral kiparstvo na Dunaju. Med drugim je razstavljal s kolegi slikarji – impresionisti na legendarni dunajski razstavi pri Miethkeju leta 1904. Omenjena nagrobna plastika je nastala še v kiparjevem dunajskem ateljeju. Kipar je med Simoničevimi dekleti gojil stike, posebej s slikarko Vero. Več podatkov o kiparju in njegovem delu je zbranih v katalogu, ki je spremljal Bernekerjevo razstavo v Slovenj Gradcu leta 2001. V publikaciji so objavljene študije umetnostnih zgodovinarok Špele SPANŽEL in Milene ZLATAR.

Nekaj priročne literature je imel Simonič zagotovo v najemniškem stanovanju na Dunaju, glavnino knjig in časnikov pa je spravil pod streho radgonske hiše. Zbral je pretežno strokovno slavistično literaturo, zgodovinske pa tudi leposlovne knjige in časopise. O tem zgovorno pričajo odlomki iz pisem zetu Janku: »... Časnike politične malokdo hrani, posebno liste tolike obsežnosti, ker malokdo ima toliko prostora, zato postanejo v kratkem času zelo redki, in njihova vrednost silno raste z letmi, ergo hranimo je in čuvajmo ...« (23. november 1906). V pismu z datumom 4. december 1906 zeta znova opozarja na pomen slovenskih časnikov, ki so drugim le za ovitek, knjižničarji pa jih znajo ceniti. Zahvaljuje se za poslani Breyerjev antikvarni katalog in razglablja, s čim še namerava obložiti svoje knjižne police: »... bodem najbrž kaj kupil, premisliti le moram, kako bo kazalo z denarjem, z gospodarstvom posebno vinskim. Po lat. slovarju posebno ne povprašuj, ker upam, da se bo pozneje po mojih kolegih še ceneje z Dunaja dobilo. Jaz za zgodovinske spise hočem, ako mogoče, najobširnejši latinski slovar si pribaviti, ne samo za klasično latinščino, ampak tudi za vse ostale lat. besede, ki jih zgodovinarji in kronisti v srednji in pozni latinščini rabijo.« 30. januarja 1907 piše: »... Za božič sem naročil za mamico in nas vse pri Hesse v Lipskem po Weitzingerju nemške klasike ... Pri antikvarju Breyerju v Zagrebu sem kupil Vrazova dela in pa Kukuljevićevo bibliografijo hrvatsko. V Ljubljano katoliški bukvarni sem pisal po Gregorčičeve poezije II. in III. zvezek, ali so bile prodane. Jaz imam samo I. zvezek, morbiti pa imaš Ti kaj še od njega, in če morbiti v šoli ne rabiš, bi me razveselil, ako bi mi poslal, v jesen je spet lahko s seboj vzameš ... Kupil sem tudi te dneve 'Veliko Pratiko' ki ima letos sliko in kratki životopis mojega prijatelja doktorja Sedeja knezonadškofa goriškega, kar me posebno veseli.« V pismu iz 18. februarja 1908 se posvetuje z zetom o prednaročilu faksimila Prešernovega rokopisa: »... sem dobil povabilo,« piše, »naj se naročim na 'faksimile izdaje Prešernovega rokopisa', kar stane 20 kron. Piši mi, če se Ti ne naročiš, naročim se jaz, kajti dveh izvodov nama ni treba, eden pa nama prav pride in poleg se podpira izdanje take redkosti, kar bi inače mogoče bilo, da se niti ne izda ...«

Pošiljanje knjig po pošti in korespondenca med tastom in zetom z dogovori o novih knjižnih nakupih sta sodila med samoumevna vsakdanja opravila. Danes bi se temu reklo – živeti s knjigo!

4 Usoda Šlebingerjeve knjižnice

Šlebinger je začel svojo knjižnico oblikovati že kot dijak na mariborski klasični gimnaziji. Zbral je lepo vrsto slovenskih klasikov v originalni vezavi in skoraj vse, kar je slovenskega izšlo, poleg tega še precej nemških knjig. Neke poletne noči, ko je strela udarila v domačo hišo v Ledineku pri Sv. Ani v Slovenskih goricah, je zgorela tudi vsa njegova knjižnica. Kot študent slavistike in germanistike na Dunaju je začel znova kupovati knji-

ge. Vsak prihranjeni krajcar je pustil pri dunajskih antikvarjih, ki so ga dobro poznali. Lep del prvih plač je namenil za nakup knjig kot mlad profesor na ljubljanski realki. Ko si je ustvaril družino in bil premeščen na gimnazijo v Novem mestu, je tja preselil knjižnico v sedmih zabojih. Tri leta pozneje se je v Ljubljano vrnil z desetimi zaboji knjig. V ljubljanskem najemniškem stanovanju na Privozu 4 je knjižnica kmalu utesnila družino s štirimi otroki. Stanovanje je postajalo vse bolj podobno knjižnemu skladišču, v katerem se je komaj še našel prostor za postelje. Šlebinger se je rad postavil s svojo bogato biblioteko in jo prijateljem bibliofilom ponosno razkazoval, ob tem pa se pošalil, da so to razkošne toalete njegove žene.

Slika 8: Dr. Janko Šlebinger v svoji knjižnici v Bergmanovi vili v Ljubljani, ok. 1910

Da bi na starost lahko z ženo v miru uživala v radgonski hiši in da bi prvorojencu omogočil študij na tehniki v Pragi, je moral Šlebinger leta 1929 sprejeti težko odločitev. Prisiljen se je bil posloviti od nekaterih svojih dragocenih, težko pridobljenih knjig in jih prodati. Na pobudo in s posredovanjem dr. Matije Murka je iz svoje knjižnice izločil lep del izvirnih slovenskih naslovov in serije skrbno vezane periodike ter izbrano ponudil v odkup praški Slovanski knjižnici. Prodaja je potekala prek Konzulata Republike Čehoslovaške v Ljubljani. Čeprav se celoten popis v radgonskem arhivu žal ni ohranil, pa koncept Šlebingerjevega pisma, napisanega 17. januarja 1929, razkriva nekaj navedenosti o oblikovanju prodane zbirke in pripravah na transport. Kako pomembna pridobitev je bila to za praško knjižnico, potrjuje tudi članek »berlinskega slavista« Leopolda Silbersteina (1900–1941), ki je leto pozneje izšel v *Letopisu za kulturo in zgodovino Slovanov* v Vroclavu.¹⁰ Silberstein navdušeno piše, kako se človeku včasih res

¹⁰ Leopold Silberstein, Ein Besuch in der slavischen Bibliothek des tschechoslowakischen Aussenministeriums. *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, N. F. Bd. VI, H. 4, Breslau (Vroclav) 1930, str. 449–450.

nasmehne sreča in dobi v roke slovensko zbirko, ki je resnično univerzalno zastavljena. Med drugim podčrta vrednost zbirke slovenske periodike od *Novic*, *Drobtinic*, *Slovana*, *Ljubljanskega zvona*, *Časa do Mentorja*, *Popotnika* in *Planinskega vestnika* ter posebej poudari neprecenljivo vrednost knjižnih raritet, kot je Hrenova izdaja *Evangelia inu listuvi* iz leta 1612, ter posamezne redke knjige t. i. Japelj-Kumerdejeve biblije s konca 18. in začetka 19. stoletja.

Še hujši udarec je Šlebingerjevi knjižnici zadala druga svetovna vojna. Medtem ko je bil vsa vojna leta ločen od soproge, ki je ostala v radgonski hiši, on sam pa je bil tako rekoč ujetnik v mestu, obdanem z bodečo žico, so Nemci na štajerskem koncu izropali njegove skrbno postavljene knjižne police. Ko je 5. junija 1945 komisiji za ugotovitev škode na kulturnozgodovinskih predmetih Slovenije pri ministrstvu za prosveto prijavljal vojno škodo, je v seznamu poskušal vsaj sumarno zajeti 3600 zaseženih knjig, ki so bile deloma tudi iz tastove, Simoničeve zapuščine. Med drugim navaja 250 redkih knjig iz 17. in 18. stoletja, 135 prekmurskih knjig in tiskov v dajncici, 290 publikacij Slovenske matice, 170 publikacij Mohorjeve družbe, 250 zvezkov Jugoslovanske akademije, 80 knjig Matice Hrvatske, 1200 slovenskih in slovanskih brošur in ponatisov, 270 čeških in poljskih knjig. Obupano in prizadeto je zapisal: »Moja zasebna knjižnica, zbrana v vso ljubeznijo in z velikimi denarnimi žrtvami, je med številnimi redkostmi štela popolne serije *Novic* (nakup iz Strahlove knjižnice v Stari Loki), *Zgodnjo danico* (iz zapuščine Andreja Praprotnika), *Slovenski glasnik*, *Janežičevo Cvetje*, *Besednik*, *Pajkovo Zoro*, *60 letnikov Popotnika*, *Rimski katolik*, *Čas*, *Kres*, *Vedo*, publikacije založb Hrama, Modre ptice, Tiskovne zadruge, itd. – Vse knjige so bile brezhizno ohranjene in v prvovrstnih vezavah. Po seznamu je presegala 6500 zvezkov, kakor jih je naštela ob priliki oddaje moja soproga. Ako računam zvezek po skromni predvojni ocenitvi le po 50.- din, znaša skupna vsota 325.000.- din. Dejanska vrednost uničene knjižnice pa je z ozirom na veliko število knjižnih redkosti, danes nenadomestljivih, vsaj dvakrat tolika.«

Po vojni se je sicer izkazalo, da knjige le niso bile uničene. Deloma so se vrnila na radgonske knjižne police, in to po zaslugi Janka Glazerja, takratnega ravnatelja mariborske Študijske knjižnice, predhodnice današnje Univerzitetne knjižnice Maribor. Glazer je dobro poznal knjižnico svojega cenjenega kolega. Njegovo pozornost so vzbudili predvsem lepo vezani knjižni izvodi, ki so jih pripeljali iz Gradca. Dragemu prijatelju

O prodanem gradivu piše trideset let pozneje France Dobrovoljc v članku *Po češkoslovaških knjižnicah (Osebni vtisi)*, objavljenem v glasilu bibliotekarjev Slovenije *Knjižnica*, Ljubljana 1958, št. 1–4, str. 64. Takole pravi: »... Ta knjižnica ima poleg dunajske nacionalne knjižnice najlepšo in največjo zbirko slovenskega tiska, katerega jedro predstavlja okoli 3.000 enot izbranih slovenskih del, ki jih je pred drugo svetovno vojno prodal znani bibliotekar in bivši upravnik Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, dr. Janko Šlebinger ... Tu so med drugim zbrane kompletne serije danes že zelo redkih slovenskih periodik in knjig ...«

je v pismu, datiranem 17. februar 1946, poročal: »... Med knjigami, ki smo jih lansko poletje repatriirali iz Gradca, je poleg naših tudi mnogo drugih: šolskih, društvenih in privatnih. Med temi zadnjimi smo doslej našli okrog 150 Tvojih knjig. Večina je opremljena s Tvojim podpisom, deloma pa se je Tvoje lastništvo dalo ugotoviti po vezavi. Nesiguren sem glede dunajskega Zvona, ki je brez podpisa – pripisujem pa ga Tebi, ker so vsi letniki enako opremljeni. Kratek pregled doslej odbranih knjig prilagam, ker Te bo gotovo zanimalo, kaj Ti je od nekdanjega bogastva ostalo ...«

Leta 1947 se je Šlebinger upokojil in se preselil v Gornjo Radgono. Približno istočasno je tja prispel tudi del repatriirane knjižnice, iz ljubljanskega naslova Privoz 4 na Prulah pa so prepeljali še večje število zabojev s knjigami, kasete z drobnimi tiski, škatle z lističi in dragocenimi podatki za nedokončano Prešernovo bibliografijo. Če so bili za večkratne selitve knjig nekoč izdelani lični leseni zabožki, je bilo za to zadnjo selitev treba uporabiti tudi izpraznjene škatle povojnih paketov UNRRA. Poslednja selitev je bila znova skrbno načrtovana in v drobni beležki se je ohranil tloris »knjižne sobe« v Gornji Radgoni z vnesenimi natančnimi merami zidov med vrati in okni, stikali in predvidenimi mesti za pisalnik, knjižne police in veliko mizo sredi sobe. Na naslednjem lističu v drobni karo beležnici so zapisane mere ljubljanskega pohištva. Iz obednice se je selila javorova knjižna omara: 140 cm; baročna kredenca: 124 cm; mahagonijeva omara: 100 cm; rolo-omari za knjige: 120 cm; in štelažica med njima: 67 cm. Iz spalnice so bili preseljeni dvodelna štelaža za knjige: široka 175 cm; in črna omara za kartone: 70 cm; pisalnik, dolg 130 cm z 78 cm visokim nastavkom ter rolo-omarica širine 50 cm.

Slika 9: Dr. Janko Šlebinger v podstrešni knjižnici v Gornji Radgoni, ok. 1950

Štajerski tuskulum pa je za Šlebingerja po večletni odsotnosti žal izgubil čar poletnega počitniškega pribežališča. Pomanjkanje v prvi petletki po vojni ni prizaneslo niti podeželju. Racionirana hrana in težave s kurivom so bile za težkega bolnika usodne. Ne glede na vse tegobe je Šlebinger poskušal nadaljevati delo, urejanje zdaj veliko skromnejše knjižnice in spremljanje sočasne periodike. Naročil se je na *Nova obzorja*, poštar je prinašal *Tovariša* in druge revije, ki pa niso več doživele razkošnih vezav. Tudi nakupu romanov, prevodom in domačim novitetam se strastni bibliofil ni mogel upreti. Ko je v šestinsedemdesetem letu zatisnil svoje trudne oči, mu je Alojz Gradnik namenil pomenljivi nekrolog v verzih. Tu sta prvi kitici:

*Ko v zemlje še naročje legel nisi,
so v tihi noči zbrale se v dvorani
slovenske knjige vse in tebi znani
registri stari in vsi rokopisi.*

*Bili so tam Prešernovi vsi listi,
Gregorčič, Levstik, Aškerc in Trdina,
ob Stritarju moderna vsa družina
in lističi vsi tvoji, drobni, čisti.*

In res, ohranilo se je na tisoče lističev, s svinčnikom z drobno pisavo izpisanih podatkov iz lastne knjižnice in zabeleženih bibliografskih enot za neštete knjige in njihove potencialne uporabnike. To skrb za natančne popise je Šlebinger prenesel v družini na najmlajšo hčer Zoro, mamu avtorice prispevka. Prav ganljiva je bila med množico papirjev najdba drobne kuverte, na kateri je zapisano: *Iz Zorkine knjižnice*. Gimnazijka je po navodilih izkušenega bibliografa vestno zapisala podatke o vsaki svoji knjigi. Nekatero je podedovala od svojega deda Simoniča, ki je umrl še pred njenim rojstvom. Za čuda nihče od njenih prednikov ni imel ekslibrisa. Oba, Simonič in Šlebinger, sta lastništvo knjige potrjevala le s podpisom v zgornjem desnem kotu. Podpisu s svinčnikom je bil pogosto dodan še datum pridobitve oziroma nakupa. Neredko so ob podpisu vidni še napotki za knjigoveza. Tudi o stikih s temi dandanes že skoraj izumrlimi obrtniki je ostalo nekaj dokumentov. Na primer račun, ki ga je Ivan Bonač, trgovec s papirjem ter lastnik Kartonažne tvornice in knjigoveznice v Ljubljani, 30. junija 1910 izstavil »blagorodnemu gospodu prof. dr. Šlebingerju«. Izvestja so dobila vezavo v polplatnu z napisom, dragoceni Valvasor si je prislužil elegantno vezavo v polusnju in zlat napis na hrbtu. Najlepšo vezavo pa je Šlebinger izbral za kompleten *Ljubljanski zvon*, ki ga je pozneje poklonil hčerki Zori, nadaljevalki bibliotekarskega poklica.

Škatle, prav tako lični knjigoveški izdelki, so bile polne popisanih lističev. V številnih, po meri izdelanih kasetah so ostali lističi prazni in leta po Šlebingerjevi smrti so jih njegovi vnuki med počitnicami po babičinih navodilih izpolnjevali ter popisovali preostale knjige na policah. Eksistenčna nuja pa je tudi babico prisilila v prodajo drobnih tiskov, šolskih izvestij in dragocene korespondence, ki je našla mesto v številnih knjižnicah od NUK-a do mariborske Študijske knjižnice (današnje Univerzitetne knjižnice), knjižnic v Novem mestu in Murski Soboti ter v Prešernovem muzeju v Kranju.

5 Prihodnost tisočerih lističev

Vzdrževanje hiše, ki po babičini smrti, žal, nima več stalnih prebivalcev, postaja za preostale dediče vse težje breme, hkrati pa nostalgичni magnet, kraj za počitniško branje in sladostrastno brskanje pa zaprašeni arhivih. Spomeniško zaščiten stavba pod cerkvenim hribom se od leta 2006 ponaša s prenovljenim pročeljem, na dva od njenih zanimivih prebivalcev, Simoniča in Šlebingerja, bibliotekarja in utemeljitelja slovenske bibliografije, pa opozarja spominska plošča (Slika 11), ki so jo slovesno odkrili 13. oktobra 1963. Da je na pomembna rojaka ponosno tudi mesto, pričata njuni portretni poprsji, ki stojita v spominskem parku, tako imenovani Aleji velikih,¹¹ ki povezuje družinsko hišo Simonič-Šlebinger na Maistrovem trgu 4 z najstarejšo gornjeradgonsko stavbo – Špitalom, kjer so pred kratkim odprli muzejsko zbirko in tudi v tej postavitvi je dobila svoje mesto slovenski knjigi zavezana dvojica.

Slika 10: Družinska radgonska knjižnica danes

Notranjščini Simoničeve hiše z razredčenimi knjižnimi policami, starimi predmeti in restavriranimi slikami so dediči vrnili nekaj nekdanjega blišča ter s prenovo izboljšali

¹¹ V Aleji velikih so postavljeni še portretni kipi znamenitih kulturnih in javnih delavcev iz Gornje Radgone in okolice, tukaj navedenih po abecedi: Peter Dajnko, Manko Golar, Anton Krempl, Anton Trstenjak, France Veber, Jožef Veršič. Vrsto zaključuje upodobitev slikarja Johannesa Aquile. Simoniča je upodobil kipar Mirsad Begić, Šlebingerjevo poprsje je delo Metoda Frlica.

bivalne pogoje. Zmanjkalo je moči za gospodarsko poslopje na dvorišču, ki že dolgo ne služi več svojemu namenu. Pred kratkim se je lepega dne sesulo vase in prerasel ga je bršljan: romantična, vendar žalostna podoba. Tudi velik vrt, ki je pred dobrimi sto leti kazal vzorno negovano podobo – o tem pričajo stare fotografije (Slika 5) – in poleg hrane ponudil zavetje domačim bralcem pod bujnimi krošnjami dreves, je danes divje zaraščen. Simoničevi potomci so razkropljeni od Štajerske do Kranjske in celo daljne Avstralije in vsak od njih ima v svoji knjižnici kakšno knjigo, ki ima vonj po Radgoni.

Napočil je čas, ko bodo morali dediči, že četrta in peta generacija po dr. Francu Simoniču, temeljito razmisliti o tem, kako bi iz še vedno številnih drobnih lističev in s pomočjo bogate korespondence rekonstruirali obseg nekdanje sijajne knjižnice in oživilili ter ohranili vsaj njeno imaginarno podobo. Verjetno bo treba poiskati specialno strokovno pomoč, še posebej za razvozlanje Simoničevih podatkov, ki jih je nemirni raziskovalni duh uvrstil v svojo *Zbirko dodatkov k Wolf-Pleteršnikovemu slovarju*. Veliko z roko skrbno izpisanih besed je narečnih in pogosto gre za že izumrle izraze. Pred stodesetimi leti se je Simonič v pismu svojemu zetu Janku kot nešteto krat prej in pozneje zahvalil za poslane knjige. V pismu, napisanem 22. oktobra 1906, je zapisal: »... Za poslano lepa hvala, posebno za slovar Wolf-Pleteršnikov, katerega dobiš nazaj še le po moji smrti! Kartone z lističi od tiskane bibliografije pa mi je posebno drago nazaj dobiti, ker sem že začel dodatke in popravke zbirati, kajti zdaj imam čas za to in me delo zopet veseli ...« Bibliografsko delo je pozneje nadaljeval Šlebinger in za njim številni drugi strokovnjaki, ki jim je danes v pomoč računalnik ... Nekoč pa so bili le lističi papirja, ki je bil tako dragocen, da so bili večkrat popisani na obeh straneh. Težko bi jih bilo prešteti, te lističe in ošiljene svinčnike in otopela peresa. Kar je ostalo, je pravzaprav neke vrste še neurejena zasebna muzejska zbirka.

Slika 11: Spominska plošča utemeljiteljema slovenske bibliografije, odkrita na radgonski hiši 13. oktobra 1963

Viri in literatura

Arhiv družine Simonič-Šlebinger s knjižnico in korespondenco v Gornji Radgoni.

Babičina beseda. (1977). Izdala Barica Marentič Požarnik, Ljubljana.

Simoničev zbornik. (1999). Gradivo s simpozija v Ivanjkojih. Maribor: Zbirka Zora, zvezek 10.

Ilich, M. (1999). *Življenje in delo slovenskega bibliotekarja in bibliografa Franca Simoniča (1847–1919)*. Diplomsko naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Gombač, M. (2009). Slovenski intelektualec iz prve polovice 20. stoletja – dr. Janko Šlebinger. V: Toš, M. in Zemljič, I. (Ur.), *Sveta Ana skozi čas*. Maribor: Založba Ostroga, str. 487–498.

Logar, J. (1967). Simonič, Franc, *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Knjiga 3, zvezek 10, str. 313.

Logar, J. (1971). Janko Šlebinger. *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Knjiga 3, zvezek 11, str. 655–657.

Breda Ilich Klančnik

Smoletova 12, 1000 Ljubljana

e-pošta: breda.ilich-klančnik@telemach.net